

Ἡ ἐπισημοποίησις κ. Ν. Μαπετακίου
κατὰ ἐξαιρέσειν διὰ τὴν

λογισμὸν

ὁ γραφεύς
κ. Μαπετακίου

Κ. Ι. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ἡ ἨΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥΣ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΑ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ἨΘΙΚΑ ΦΙΛΟΣΟΦΗΜΑΤΑ
ΕΠΙΔΡΑΣΙΝ ΑΥΤΗΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΣΟΥΤΣΕΙῳ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚῷ
ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῳ

Ἡ δὲ ἐπὶ γῆς καὶ ἐπὶ γῆς ζωὴς
ἀειεὶ οὐκ ἀντάξιός ἐστι.

Πλάτ. Νόμ. Β, 728 Α.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1913

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**ΤΩΙ ΔΙΑΠΡΕΠΕΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΙ
ΚΑΙ ΣΟΦΩΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗΙ ΤΟΥ ΕΝ ΛΙΨΙΑΙ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ**

J. V O L K E L T

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΑΝΑΤΙΘΗΣΙ ΤΟΔΕ

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Εἰσαγωγή.

Ὡς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀδιαλείπτως προσπίπτων ἡμῖν ἑξωτερικὸς κόσμος παρορμᾷ τὴν διάνοιαν, ὅπως αὕτη μὴ ἀρχῆται τῇ τῶν καθ' ἕκαστον καὶ τυχαίων ὑποκειμένων θεωρίᾳ ἀλλ' ἐξερευνᾷ τὴν ἐξ ἧς προέρχονται πάντα ἐνιαίαν ἀρχὴν καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης προκύπτει ἡ τοῦ τῶν φαινομένων κόσμου ποικιλία. Ἀλλὰ παρὰ τὰ ζητήματα ταῦτα, ἅτινα κυρίως τὸ ὑποκείμενον τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας ἀποτελοῦσιν, ἀναφαίνονται καὶ ἕτερα, ἃ εἰς τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἀναφερόμενα ὑπάρχουσι σπουδαιότατα καὶ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας συνιστῶσι τὸ ὑποκείμενον. Ἡ μὲν θεωρητικὴ φιλοσοφία ἐξετάζει πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν οὐσίαν καθόλου καὶ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ πρακτικὴ περαιτέρω χωροῦσα ἐρευνᾷ, ποιὸς τις πρέπει νὰ ᾖ ὁ ἄνθρωπος, πῶς ὀφείλει νὰ πράττῃ καὶ ῥυθμίζῃ τὸν ἑαυτοῦ βίον, ποία τις δηλονότι ὀφείλει νὰ ᾖ ἡ βούλησις καὶ ἡ πράξις τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τοσαύτας ἐνδείας καὶ πόθους καὶ κλίσεις καὶ δεξιότητας, ὥστε ἀδύνατον νὰ νοηθῇ ἄνευ τῆς ἐκ τούτων κατ' ἀνάγκην προερχομένης

πολυμεροῦς βουλήσεως καὶ ἐνεργείας. Φύσει δ' ὢν ὁ
 ἄνθρωπος πρὸς τὴν δρασιν ἐπιρροεπῆς ἔχει συγχρόνως
 καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τουτέστι τὴν δύναμιν τοῦ διορί-
 ζειν τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν καὶ πράξιν. Δύναται ἄρα νὰ
 βούληται καὶ πράττῃ ὅ,τι ἂν αὐτῷ ἀρέσκη, νὰ ἦ φερό-
 εἰπεῖν, φιλόπικτος ἢ ῥάθυμος, νὰ προσφέρηται οὕτως
 ἢ ἄλλως, νὰ διάκηται πρὸς τοὺς ἄλλους εὐμενῶς ἢ
 δυσμενῶς, νὰ ὠφελῇ ἢ βλάπτῃ αὐτοὺς κ.τ.τ., τουτέστι
 δύναται κατὰ τὸ δοκοῦν νὰ ῥυθμίσῃ τὴν βούλησιν αὐ-
 τοῦ καὶ ἐνέργειαν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως δὲν δύναται ὁ ἄν-
 θρωπος νὰ ἐμιμένῃ τῇ ἀπολύτῳ ἀναγκασίᾳ καὶ αὐτο-
 γνωμοσύνῃ, διότι, καθάπερ ἡ πείρα διδάσκει, ἀναγκά-
 ζεται πρὸς διατήρησιν ἑαυτοῦ καὶ διάσωσιν ἄλλα μὲν
 τινα νὰ ποιῇ, ἄλλων δὲ πάλιν νὰ ἀπέχῃται. Ὅντως δὲ
 δὲν δύναται νὰ ἀποτολμᾷ καὶ ἔρχηται ἐπὶ πᾶν, ὅπερ
 αὐτῷ ἀρέσκει, ἀλλ' ἀναγκάζεται πολλά νὰ παραιλείπῃ
 καὶ πολλάκις ἑαυτὸν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς τοῦ ἀνθρώπου
 φύσεως περιορίζῃ. Ἰδίᾳ δ' ὑπόκειται τῇ ἀνάγκῃ τῆς
 μετ' ἄλλων ἀνθρώπων συμφωνίας πρὸς εἰρηρικὴν συμ-
 βίωσιν, δι' ἧς ἀσφαλίσκεται ἡ ἰδία αὐτοῦ σσπηρία καὶ
 ἐλευθερία. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει οὐ
 μόνον ἡ βούλησις ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ πρέπον,
 ἃ πάντα τυγχάνουσιν ὑποκείμενα τῆς πρακτικῆς φιλο-
 σοφίας ἐξεταζούσης καὶ διερευνώσης, ποία τις βούλη-
 σις καὶ πράξις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν καὶ οὐ-
 σίαν τοῦ ἀνθρώπου, τουτέστι τί ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ
 βούληται καὶ πράττῃ, ὅπως μὴ περιπίπτῃ εἰς ἀντίθε-

σιν καὶ διαφωνίαν πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ ὑπα-
 γορευόμενα ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου συντελῆ πάντα τὰ τῆ
 ἀνθρωπίνη αὐτοῦ φύσει προσήκοντα. Ἡ ἀκριβεστέρα
 τῶν ζητημάτων τούτων ἐξέτασις ἄγει εἰς τὴν διακρί-
 βωσιν καὶ ἄλλων συναφῶν ἠθικῶν σχέσεων. Καὶ πρῶ-
 τον μὲν, ἐπειδὴ πᾶσα βούλησις καὶ πράξις ἔχει πᾶν-
 τως σκοπὸν εἶναι, οὗ ἄνευ εἶναι ἀδιανόητος, διὰ τοῦτο
 καθίσταται ἀναγκαία ἡ ἐξέτασις τοῦ σκοποῦ, ὃν ὀφεί-
 λει ὁ ἄνθρωπος νὰ προβάλλῃ ἐν πάσῃ τινὶ βουλήσει
 καὶ πράξει διότι ἐκ τῶν παντοίων δυνατῶν σκοπῶν
 πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ἐκεῖνον, ὅστις σύμφωνος ὢν πρὸς
 τὴν φύσιν αὐτοῦ εἶναι ἀληθῆς καὶ ὀρθός. Ἀνάγκη λοι-
 πὸν νὰ διορισθῶσιν οἱ ὀρθοὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου σκο-
 ποί. Ἐπειτα δὲ ἡ βούλησις καὶ ἡ πράξις ἔχουσιν ὀρι-
 σμένην τινὰ ἐπίδρασιν καὶ ἀποτέλεσμα καὶ δὴ ποιού-
 σιν ἤτοι ὀφελιμὸν τι καὶ σωτήριον καὶ ἀγαθὸν ἢ τοῦ-
 ραντίον βλαβερόν καὶ ὀλέθριον καὶ κακόν. Τοῦτο δὲ τὸ
 ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἀποτέλεσμα δὲν ἐπιτρέπεται ὅλως τῆ
 τοῦ καθ' ἕκαστον ὑποκειμένου προαιρέσει οὐδ' εἶναι τὸ
 παράπαν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀδιάφορον, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν
 ἀπαιτεῖται καὶ προσιάττεται, τοῦτο δὲ ἀποκροῦνται καὶ
 ἀπαγορεύεται. Ἐντεῦθεν ἐπ'ἀνάγκης, ὅπως ἡ πρακτικὴ
 φιλοσοφία ἐρευνήσῃ, εἰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργεια ὑπό-
 κειται ὀρισμέναις ἀπαιτήσεσι καὶ ἀναγκαίοις νόμοις,
 καθ' οὓς ποιητέον μὲν ἐστὶ τὸ ἀγαθόν, φευκτέον δὲ
 τὸ κακόν, τουτέστι πρέπει ἀκριβῶς νὰ εὑρεθῇ, ποίᾳ ὀφεί-
 λει νὰ ᾖ ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια. Τέλος δὲ πρέπει νὰ

ζητηθῶσιν αἱ μέθοδοι, δι' ὧν οἱ εἰρημένοι σκοποὶ καὶ νόμοι ἐπιτυγχάνονται ὡς ἀληθῶς καὶ ἐπιτελοῦνται· ἐξεταστέον ἄρα, πῶς δύναται γὰρ ὑπάρχει τῷ καθόλου τῆς ἀνθρωπότητος βίῳ πραγματικὴ καὶ σταθερὰ τάξις, δι' ἧς πραγματοποιῆται πᾶν ὅ,τι τυγχάνει ὄν τῷ ἀνθρώπῳ σκοπὸς καὶ νόμος.

Ἡ ἐρευνα τῶν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου προερχομένων σκοπῶν καὶ νόμων συνίστησι κυρίως τὸ ὑποκείμενον τῆς ἠθικῆς, ἥτις ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας στηριζομένη, ἢ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τῆς διαγνώσεως τῆς τοῦ ἀνθρώπου οὐσίας διδάσκει τοὺς ἀληθεῖς τοῦ βίου σκοποὺς καὶ ὀρθοὺς νόμους τοὺς τῇ τε βουλήσει καὶ πράξει τὴν ἠθικότητα προσπορίζοντας. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἐξεταζόμενος εὐρίσκειται, ὅτι εἶναι μὲν ὄν φυσικὸν ἔχον, ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἔμψυχα, ἀνάγκας καὶ ὁρμὰς καὶ κλίσεις καὶ ἰδίαις ἐνεργείαις, δι' ὧν ἑαυτὸν ἐν τῇ ζωῇ διατηρεῖ, ἀλλ' ἅμα κέκτηται τὴν νόησιν καὶ τὸν λόγον, ὧν δυνάμεων πάντα τὰ κατώτερα ὄντα στεροῦνται διὸ καὶ ἔχει συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ κόσμου, κατανοεῖ τὰς ἑαυτοῦ ἀνάγκας καὶ δεξιότητας, καὶ διαγινώσκει τὰς ιδιότητας τῶν ὄντων, τοὺς νόμους αὐτῶν καὶ δυνάμεις, τὰς ἐπιδράσεις καὶ ἐπενεργείας καὶ μάλιστα τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀφρέλειαν ἢ βλάβην. Διὰ δὲ τῆς γνώσεως ταύτης ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὄντων δύναται ὁ ἄνθρωπος γὰρ λάβῃ τὴν ἐννοίαν ἐκείνου, ὅπερ ὀφείλει γὰρ ἐπιδιώξῃ, καὶ κατανοήσῃ, ποίαν πρέπει γὰρ ποιῆται τῶν ὄντων χρῆσιν καὶ τίνα

σχέσιν καὶ ἀναφορὰν πρὸς αὐτὰ ἔχει, τουτέστι καθίσταται ἰκανὸς νὰ σχηματίζῃ τελικὰς ἐννοίας καὶ διακρίνη τὸ τελειότερον ἀπὸ τοῦ ἀτελεστέρου, τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς καὶ ἀπατηλοῦ, καὶ καθόλου τὸ ἔχον ἀξίαν ἀπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος. Ἐπιπλέον δ' εἰπεῖν ὁ λόγος καὶ ἡ νοητικὴ δύναμις καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἰκανόν, ὅπως μὴ πράττῃ κατὰ τυφλὴν ἀνάγκην, ὁρμέμφυτα καὶ πάθη, ἀλλὰ κατ' ἐπιδοκιμαζομένας καὶ ὑφ' αὐτοῦ ἀναγνωριζομένας ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα καὶ νόμους. Τούτων οὕτως ἐχόντων εὐδὴλον ὅτι τοὺς σκοποὺς ὑφηγεῖται τῷ ἀνθρώπῳ αὐτὴ αὐτοῦ ἢ φύσις. Αὕτη δὲ ἀπαιτεῖ πρῶτον μὲν τὴν θεραπείαν τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν, ἐξ ὧν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἤρτηται, ἔπειτα δὲ τὴν ἀσκήσιν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐνυπαρχουσῶν δεξιοτήτων καὶ δυνάμεων, αἵτινες κέντρον εἰς τὴν βούλησιν καθιστάμεναι τείνουσιν εἰς τελείαν ἀνάπτυξιν καὶ ἐναργῆ ἐκδήλωσιν. Εἰρήσθω δ' ὅτι ἄφικτος τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ ὑπαγορευομένη ἀνάγκη ὑπάρχει ἡ εὐεστία καὶ εὐδαιμονία, πρὸς ἣν πᾶσα διανόησις καὶ ἐλπὶς κατευθύνεται. Αἱ δ' ἄλλαι μερικαὶ ἀνάγκαι, ὡς καὶ αἱ φυσικαὶ δεξιότητες, εἶναι τοσοῦτω μᾶλλον σπουδαῖαι, ὅσα μείζονα ἀξίαν ἔχουσι πρὸς τὴν εὐαρέστησιν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖναι ἄρα αἱ ἀνάγκαι εἰσὶ θεραπευτέαι καὶ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις ἰδίᾳ ἀσκητέαι, ὅσαι συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Ὡσαύτως τῶν βουλήσεων καὶ πράξεων ἐκεῖναι μόναι πρόκειται νὰ ἐπι-

διώκονται, ὅσαι προσπορίζουσι τῷ ἀνθρώπῳ τιμὴν καὶ ἐσωτερικὴν ἀξίαν διότι ἐν τῇ ἠθικῇ λαμβάνεται πρὸ ὀφθαλμῶν οὐχ ἀπλῶς ἢ εὐαρέστησις ἀλλὰ κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἢ τῆς βουλήσεως καὶ προάξεως τοῦ ὑποκειμένου ἀξία. Ἡ δὲ πρὸς τὸ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τάσις δὲν εἶναι φαύλη τις καὶ λόγον ἀναξία, ἀλλὰ τοῦναντίον ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιταττομένη εἶναι σπουδαιότατη διότι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ εὐδαιμονία εἶναι ἁρμονία καὶ συμφωνία τῆς καταστάσεως τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, συμφωνία τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον, τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν κόσμον. Τοῦ ἀνθρώπου κύριον ἔργον, ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ τελείωσις τῶν τὴν φύσιν αὐτοῦ συνιστασῶν ζωτικῶν δυνάμεων, αἵτινες διακρίνονται εἰς κοινωνικὰς καὶ προσωπικὰς. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἀπαιτοῦσιν, ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἀποτελέσῃ μετ' ἄλλων κοινωνίαν, ἐν ἣ τυχάνων τῆς τῶν ὁμοίων βοήθειας καὶ συνεργασίας δύναται νὰ ἐφίκηται τῆς εὐδαιμονίας, αὐτοὶ δ' ἐπιτάττουσιν, ὅπως ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὁ ἄνθρωπος ἐπαδιώξῃ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν καὶ σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν. Εἰς τούτων τὴν ἐπίτευξιν συντελεῖ κατ' ἐξοχὴν ἡ θεραπεία καὶ ἀνάπτυξις τῆς τὸν ἄνθρωπον χαρακτηρίζουσας γνωστικῆς δυνάμεως, ἥτοι τῆς νοήσεως, ἧς ἄνευ οὗτος θὰ ἦτο τὸ φαυλότατον καὶ φοβερότατον, τὸ οἰκτρότατον καὶ ἀθλιώτατον πάντων τῶν ὄντων, ὅσα ποτὲ ἡ φύσις παρήγαγε. Σπουδαῖον ἔργον

τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶν ἢ ὡς οἷόν τε μεγίστη μόρφωσις καὶ τελείωσις τῆς διανοήσεως, τῆς ἐλλόγου τῶν ὄντων γνώσεως καὶ τῆς ἔμφρονος βουλήσεως. Καθῆκον δηλαδή αὐτοῦ εἶναι, ὅπως ἐνθεν μὲν ἰδιῶται πᾶσαν ἔλλογον γνῶσιν, παιδεύῃ καὶ ἀσκῇ ἑαυτόν, ἵνα ἀνέλθῃ εἰς περιοπὴν ὄντος νοοῦντος καὶ κατ' ἀσφαλεῖς κανόνας καὶ ἀρχὰς πρᾶτοντος, ἐνθεν δὲ ἀσκῇ ἔμφρονα βούλησιν, ταυτέστι κρατῆ τῶν τυφλῶν ὁρμῶν καὶ παθῶν καὶ δαμάζῃ αὐτὰ οὕτως, ὥστε αἰεὶ νὰ διατηρῇ τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἐξαρτωμένην προσωπικὴν ἀξίαν. Φανερόν δ' ὅτι ἡ ἔλλογος τῆς βουλήσεως καὶ πράξεως μόρφωσις μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Διότι ὅσα διαυγεστέρα τινὲ ὑπάρχει ἡ διάνοια καὶ ἰσχυρότερον τὸ φρόνημα, τοσοῦτω ῥᾶον δύνυται οὗτος νὰ ὑπερνικήσῃ τὰ προσπίπτοντα ποικίλα κωλύματα καὶ φυλαττόμενος ἀπὸ τῶν παρεκτροπῶν καὶ πλανῶν νὰ ἐπιτύχῃ εὐχερότερον τοῦ σκοποῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφέρονται εἰς ἡν ὁ ἀνθρώπος ποιεῖται σπουδὴν πρὸς ἴδιον αὐτῷ ἀγαθόν. Ἀλλ' ὅμως οὗτος διὰ τό εἶναι ὄν λογικόν δὲν ἀρκεῖται εἰς ἑαυτόν, ἀλλ' ἀναγνωρίζει καὶ ἄλλα ὅμοια ἑαυτῷ ὄντα, πρὸς ὧν τὰς καταστάσεις δὲν εἶναι ἀδιάφορος. Οὕτω δὴ εἰάν μὲν ἴδη ἄλλους ἔχοντας μείζονα τελειότητα καὶ εὐεστὴ καὶ χαράν, αἰσθάνεται φθόνον τινὰ καὶ ζηλοτυπίαν, διότι καὶ αὐτός δὲν εἶναι τοιοῦτος· εἰάν δὲ πάλιν ἴδη ἄλλους ὄντας ἀτελεστέρους ἢ εἰς συμφορὰν καὶ λύπην ἔμπεπτωκότας, αἰσθάνεται παραμυθίαν, ὅτι τυγχάνει ὄν

βελτίων τούτων, ἢ ἔστιν ὅτε καὶ χαιρεκακίαν. Ἄλλ' ἐν
 τῇ τοιαύτῃ πρὸς τοὺς ἄλλους συγκρίσει καὶ παραβολῇ
 ἐμφανίζεται ἡ ἀπαίτησις τοῦ λόγου, ὅπως ὁ ἄνθρωπος
 δι' ὧν κέκτηται δυνάμειαν προσπορίσῃ ἐαυτῷ ὅμοια
 πρὸς τὰ τῶν ἄλλων προτερήματα καὶ κατ' ἀκολουθίαν
 ἀντὶ τοῦ φθόνου ἔχη τὴν ἀμίλλαν, πρὸς δὲ τὰς ἀτυ-
 χίας καὶ ἀπορίας τῶν ἄλλων μὴ μέγῃ ἀδιάφορος ἀλλὰ
 προσέρχεται ἀρωγὸς καὶ ἐπίκουρος ἀπελευθέρων ἀπ' αὐ-
 τῶν κατὰ τὸ δυνατόν τὴν λύπην, ὅποτε ἔχει τὴν πρὸς
 τοῦτο ἰκανότητα. Πρὸς θεοῦ δ' ὅτι ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀν-
 θρώπου κεῖται τὸ σπυγνῆσθαι καὶ συναλγεῖν, ἤτοι ἡ
 συμπάθεια, συμπλήρωσιν δὲ τῆς ἐσωτερικῆς εὐαρεστί-
 σεως ἀποτελεῖ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων τοῦ κακοῦ ἀποτροπὴ
 καὶ τῆς εὐπραξίας προαγωγή. Ἐκ τούτου ἐμφανίζεται
 παρὰ τὴν φιλαυτίαν ἡ μεγαλοφυξία καὶ ἐλευθεριότης
 καὶ φιλοδοξία. Ἄλλὰ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ
 τὴν ἐμφρονα καὶ κατὰ σκοπὸν μεταχείρισιν τῶν ἐνοπιω-
 χούσων ἐκάστῳ δυνάμειαν, ἤτοι τὴν χρῆσιν αὐτῶν οὐχὶ
 πρὸς βλάβην ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον πρὸς ἀφέλειαν τῶν
 ἄλλων ἀνθρώπων καὶ παντὸς καθόλου ἐμψόχου ὄντος.
 Οὕτω δὲ ἡ τοῦ ἰδίου καὶ ἀλλοτριῶν ἀγαθοῦ ἐπίκενσις
 ἀποτελεῖ τοῦ ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπου τὸ τέλος καὶ τὸν
 σκοπὸν. Ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τούτου ἀποτρέπονται πολλαί-
 κισ τὸν ἄνθρωπον κυρίως ἢ κατ' αἴσθησιν ἡδονὴ καὶ
 τὰ ποικίλα τῆς ψυχῆς πάθη, ὧν ἕνεκα προέρχεται τῇ
 ἀνθρώπῳ ἡ ἀπραξία καὶ ὀκνηρία, ἡ ἐλαφρότης καὶ
 φιληδονία, ἡ χαλεπότης καὶ σκληρότης, ἡ κενοδοξία

καὶ ὑπερηφανία καὶ ἄλλαι παραπλήσια ἰδιότητες, αἵτινες πρὸς τοὺς ὀρθοὺς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου σκοποὺς ἀντιμαχόμεναι καθιστᾶσι τὸν ἄνθρωπον κακὸν καὶ συνεργὸν παντὸς ἔργου ὀλεθρίου καὶ τῷ τε ἰδίῳ καὶ τῷ κοινῷ ἀγαθῷ ἐπιβλαβοῦς. Ἴνα δὲ τὰ κωλύματα ταῦτα ἀρθῶσι καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐπικρατήσῃ, ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος αἰεὶ νὰ ὑπακούῃ τῷ ἀναγκαιοτάτῳ καὶ ἀπόλυτον κῶρος ἔχοντι ἠθικῷ νόμῳ κελεύοντι, ὅπως πανταχοῦ μόνον τὸ ἀγαθὸν ἕκαστος ποιῇ καὶ τὴν βούλησιν ἑνθιμίξῃ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὡς ἀπόλυτον πάσης ἐνεργείας κανόνα. Ὁ ἠθικὸς νόμος ἀπείργων ἀπὸ τῶν ὀλεθρίων παρεκτροπῶν καθίστησι τὴν πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ βίου τάσιν ὀρθὴν καὶ ὠφέλιμον καὶ προσπορίζει τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ἡ ἀκριβεστέρα ἐξέτασις τῆς μεθόδου, δι' ἧς ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἠθικοῦ ὄντος προορισμὸς πραγματοποιῆται, καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συμφώνου ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦσι τὸ ὑποκείμενον τῆς εἰδικῆς ἠθικῆς. Αὕτη δὴ πραγματεύεται κυρίως ἔνθεν μὲν περὶ τῶν ἠθικῶν πράξεων, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων καθηκόντων, ἃ πρὸς τε ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ὁ ἄνθρωπος ἔχει, ἔνθεν δὲ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ ἀνθρώπου διαθέσεως τῆς καθιστάσης αὐτὸν κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιτήδειον πρὸς ἠθικὴν σχέσιν, ἥτοι τῆς ἀρετῆς.

Ἴνα ἐπιτευχθῇ ὁ ὑπὸ τῆς ἐλλόγου τοῦ ἀνθρώπου φύσεως ἐπιταττόμενος σκοπὸς καὶ κατιστῆ ἔμφικτὸς σύμ-

φωνος τῷ προορισμῷ τοῦ ἀνθρώπου βίος, ἀπειτοῦνται κατ' ἀνάγκην καὶ ἐξωτερικοὶ ὄροι, οἵτινες παρέχουσι τὰς διατάξεις τοῦ δικαίου, τοῦ οἴκου καὶ τῆς πολιτείας. Ἐκ τούτων τὸ δίκαιον ὑπάρχει ἀναγκαιότητος ὄρος τῆς ἀγαθῆς καὶ ἁρμονικῆς μετ' ἄλλων ἀνθρώπων συμβιώσεως, διότι ἀναιροῦν τὴν ἐν τῇ φυσικῇ τῆς ἀνθρωπότητος καταστάσει κρατοῦσαν ἀνθυμωσίαν καὶ τὴν ἀπεριόριστον περὶ τὴν βούλησιν καὶ προᾶξιν ἐλευθερίαν, ἐξ ἧς κατ' ἀνάγκην ἔρως θὰ προήρχετο καὶ πάντων πρὸς πάντας πόλεμος, καθορίζει τὸν κύκλον, ἐν ᾧ ἕκαστος ἐλευθέρως δύναται νὰ κινῆται οὐδαμῶς παραβλαπτομένης τῆς τῶν ἄλλων ζωῆς, ἐλευθερίας, τῆς ἰδίας κτήσεως κττ. Ἀπόλυτος δ' ὑπάρχει ἠθικὴ ἀπειτήσις, ὅπως μὴ κρατῆ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἀνθυμωσία καὶ ἀναρχία καὶ βία, ἀλλ' ἡ τοῦ ὑποκειμένου ἀσφάλεια καὶ ἡ τῆς ἰδίας ἐκάστου κτήσεως ἀναγνώρισις. Ὅντιν δ' ἀναγκαία τυγχάνει οὕσα ἡ ἀπειτήσις αὕτη, ὥστε ἡ πραγμάτωσις αὐτῆς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταλείπηται ἀπλῶς τῇ ἀρεσκείᾳ καὶ τῇ ἀγαθῇ τοῦ καθ' ἑκαστον ὑποκειμένου βουλήσει ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἀσφαλίζηται δι' ἀκριβοῦς νόμου, ὅστις σαφῶς μὲν ὁρίζει τὸ δίκαιον, ὅπως μηδεμίᾳ ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, ἐπιτίθησι δὲ τὴν προσήκουσαν τῷ παραβάτῃ τιμωρίαν. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον δὲν ἐξαρκεῖ, ὅπως τὰς ἐξωτερικὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους σχέσεις οὕτω τελείως διατάτῃ, ὥσπερ ὁ τοῦ ἀνθρώπου προορισμὸς ἀπειτεῖ. Διότι ἐπιάνγκες, ὅπως μὴ μόνον ἦ τις ἀσφαλῆς ἀλλὰ καὶ ἕξι

κοινή μετ' ἄλλων ἔχων διαρκεῖς καὶ πρὸς τὸν τοῦ ἀνθρώπου σκοπὸν συγγενεῖς κοινωνικὰς σχέσεις, ὧν τὴν ἐμπέδωσιν καὶ θεμελίωσιν ἀποτελεῖ ὁ οἶκος. Οὗτος ποιεῖ τὸν στενὸν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δεσμόν, τὴν περὶ τῶν ἄλλων ἀδιάλειπτον φροντίδα καὶ τὰς ταύτη συμπαρομαρτούσας ἠθικὰς σχέσεις· διὸ ἀποβαίνει σπουδαιότατον καὶ πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ τῆς ἀνθρωπότητος σκοποῦ ἀναγκασιότατον ἀγαθόν. Οὐχ ἦττον ἀξία ἐστὶν ἡ πολιτεία, ἢ περὶ συνενοῖ πολυαρίθμους ἀνθρώπους πρὸς διατήρησιν ἀλλήλων καὶ ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν τε καὶ τῶν οἴκων, καθορισμὸν καὶ ἄσκησιν τοῦ δικαίου καὶ ἐπέκτασιν ἐπὶ πάντα τῶν ὠφελίμων πραγμάτων. Αὕτη ἄλλα τε πολλὰ ἀγαθὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐργάζεται καὶ δὴ ἐμποιεῖ αὐτοῖς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκ τῆς τοπικῆς συννυπόξεως προερχομένης ἰσχύος καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ καθ' ἕκαστον λαοῦ ἐπιτευχθείσης ἐπιδόσεως καὶ προκοπῆς, πρὸς δ' ἔτι τὴν συνείδησιν τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀξίας τῶν προγόνων καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην καὶ πίστιν. Πλὴν τούτων μεγίστην σπουδαιότητα πρὸς κατάληψιν καὶ πραγμάτωσιν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν ἔχει καὶ ἡ θρησκεία, ἢ ὁμοίως τῇ Ἠθικῇ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναφέρεται καὶ περὶ ἐκεῖνο πραγματεύεται, ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ὑπολαμβάνει ἰδίαν αὐτοῦ σωτηρίαν καὶ ὑψιστον ἀγαθόν.

Πᾶσαι αἱ εἰρημέραι καὶ αἱ πρὸς ταύτας συναφεῖς ἠθικαὶ ἔννοιαι μεγάλως ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, οἵτινες οὐ μόνον τὰ θεωρητικὰ

ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ προβλήματα ἐνδελεχοῦς ἐρεῦ-
 νης καὶ συντόνου ζητήσεως κατέστησαν ὑποκείμενα.
 Καὶ ἠσχολοῦντο μὲν οἱ ἀρχαιότεροι (οἱ πρὸ τοῦ Σω-
 κράτους) φιλόσοφοι περὶ τὴν ζήτησιν τῶν τοῦ κόσμου
 αἰτίων μᾶλλον ἢ τὴν ἐρευνᾶν τῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ
 τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων φύσεως, ἀλλ' ὅμως τὰ
 ὑπ' αὐτῶν διατυπωθέντα ἠθικὰ διδάγματα εἶναι πολ-
 λοῦ λόγου ἄξια οὐ μόνον διότι ἔχουσι κατὰ τὸ μᾶλ-
 λον ἢ ἥτιον συνάρειαν πρὸς τὰ περὶ φύσεως καὶ κό-
 σμου φιλοσοφήματα αὐτῶν ἀλλὰ καὶ διότι ἐγένοντο
 ἀφρητῆρία τῶν μετέπειτα ἀναφανέντων σπουδαίων ἠθι-
 κῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἐν οἷς ὑψίστην θέσιν
 κατέχει τὸ πλατωνικόν. Ὡσπερ δηλαδὴ ἐν τοῖς μετα-
 φυσικοῖς, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἠθικοῖς ζητήμασιν, οἱ Ἕλ-
 ληνες φιλόσοφοι ἀποτελοῦσι διαδοχικὴν οὕτως εἰπεῖν
 σειρὰν, ἐν ἣ ἕκαστος ἀφορμᾶται μὲν ἀπὸ τῶν φιλοσο-
 φικῶν τοῦ προγενεστέρου ἀρχῶν, ταύτας δὲ κατὰ τὸ
 δυνατόν συμπληροῖ καὶ προάγει. Διὸ πρὸς διακρίβω-
 σιν οἰουδήποτε ἀρχαίου φιλοσοφήματος ὀφείλει τις διὰ
 μνήμης νὰ ἔχη πάντα τὰ τούτου προηγησάμενα. Μέλ-
 λοντες ἄρα καὶ ἡμεῖς τὴν ἠθικὴν τοῦ Πλάτωνος θεω-
 ρίαν νὰ ὑποτυπώσωμεν, προσῆκον εἶναι διὰ βραχείων
 νὰ παραστήσωμεν τὰ ἠθικὰ τῶν προγενεστέραν φιλο-
 σόφων διδάγματα.